

ЗА НЯКОИ ПО-МАЛКО ПОЗНАТИ МНОГОЧАСТНИ ВОКАЛНИ ТВОРБИ НА

ПЕТЪР СТУПЕЛ

Гл. ас. д-р Диана Данова-Дамянова

ON SOME LESSER-KNOWN MULTI-PART VOCAL WORKS BY PETAR STUPEL

Assist. Prof. Diana Danova-Damyanova, Ph

Резюме:

Отношението на композитора Петър Ступел (1923 – 1997) към словото е специално – не само поради жанровата специфика на преобладаващата част от обемното му творчество, а като осъзната необходимост от връзка с литературата. Особено важно е да се подчертае водещата роля на текстовете при създаването на неговата вокална музика.

Освен добре познатата и многократно изпълнявана оратория „Държава Пионерия“, Петър Ступел е автор на още няколко многочастни вокални творби за деца, наименувани от автора си като оратории и кантати. Някои от тях са отпечатани и / или издадени на грамофонни плочи, а други, макар и специално поръчани от детски хорови формации, са останали само като следи във времето от тяхното първо изпълнение или други изпълнения в годините около тяхното създаване. Към момента се откриват две такива произведения: „Сърце като слънце“ – оратория за два хора – детски и смесен и струнен камерен оркестър по текст на Георги Струмски, чийто ръкопис е запазен в архива на Хорова школа „Милка Стоева“ – Бургас, и тричастната кантата „Усмихнати звезди“ за камерен струнен оркестър и детски хор по текст на Кръстьо Станишев, запазена в копие от ръкописа в архива на Хорова школа „Проф. Георги Димитров“ – Ямбол. Екземпляри от тези две творби не се намират в личния архив на композитора.

Текстът е опит за осветляване на малко познатите или съвсем забравени днес детски оратории и кантати на любимия на поколения български деца композитор Петър Ступел.

Ключови думи:

Петър Ступел, вокална музика, оратория, кантата, детска музика, архиви

Abstract:

The attitude of the composer Petar Stupel (1923 – 1997) to the speech is special – not only because of the genre specificity of the predominant part of his voluminous work, but as a conscious need for a connection with literature. It is especially important to emphasize the leading role of texts in the creation of his vocal music.

In addition to the well-known and repeatedly performed oratorio “Darzhava Pioneriya” (“The State Pioneriya”), Petar Stupel is the author of several more multi-part vocal works for children, named by their author as oratorios and cantatas. Some of them have been printed and / or issued on gramophone records, and others, although specially commissioned by children’s choir formations, have remained only as traces in time from their first performance or other performances in the years surrounding their creation. At the moment, two such works have been discovered: “Sartse kato slantse” (“Heart Like a Sun”) – an oratorio for two choirs – children’s and mixed and string chamber orchestra based on a text by Georgi Strumski, whose manuscript is preserved in the archive of the “Milka Stoeva” Choir School – Burgas, and the three-part cantata “Usmihnati zvezdi” (“Smiling Stars”) for chamber string orchestra and children’s choir based on a text by Krastyo Stanishev, preserved in a copy of the manuscript in the archive of the “Prof. Georgi Dimitrov” Choir School – Yambol. Copies of these two works are not found in the composer’s personal archive.

The text is an attempt to shed light on the little-known or completely forgotten children’s oratorios and cantatas of the composer Petar Stupel, beloved by generations of Bulgarian children.

Keywords:

Petar Stupel, vocal music, oratorio, cantata, children’s music, archives

Петър Ступел (1923 – 1997) е личност, оставила трайна следа в българската музикална култура с разностранни и разнопосочни дейности, далеч надхвърлящи композиторските му изяви – талантлив пианист, композитор в Детския отдел на Радио София и Ансамбъла за песни и танци на Българската народна армия, музикален редактор в „Балкантон“ и Българската телевизия, автор на неизброими, но разпознаваеми и станали любими на различни поколения детски песни, на филмова, театрална, естрадна и танцова музика, на

оперети, мюзикъли и балети. Не на последно място, той е успешен директор на най-дълголетния столичен международен музикален фестивал „Софийски музикални седмици“¹ в периода 1980 – 1997, обхващащ както неговите „златни години“, така и трудния етап на преминаването на форума от пълно държавно финансиране към фондация с нестопанска цел и неясно бъдеще.

Петър Ступел и релацията „музика и слово“ в творческите му възгледи

Отношението на Петър Ступел към словото е специално – не само поради жанровата специфика на преобладаващата част от обемното му творчество, а като осъзната необходимост от връзка с литературата, и тук е мястото да се подчертае водещата роля на текстовете при създаването на неговата вокална музика. Самият той многократно заявява насочеността си към жанрове, неразривно свързани с литературни първоизточници като вътрешна потребност: „Аз пиша песни. Дори и тогава, когато казват за мен, че съм „автор на филмова и театрална музика“. [...] Още от самото начало бях вече окончателно ориентиран към песенния жанр. При това – категорично убеден, че истинската песен трябва да бъде, от една страна, органично съчетание между текст и музика, а от друга, нейните компоненти да притежават самостоятелни и равностойни високи художествени стойности“ (Stupel, 1974: 22). Като първа своя сполука в песенния жанр той посочва „Две очи“ по текст на Пейо Яворов. Предпочитанията му са към куплетната форма, а целта му е да създава песни, които да бъдат „запеваеми“. Това свое творческо верую композиторът споделя многократно в различни публицистични текстове, в интервюта и анкети: „Специално в областта, в която съм работил най-много – песента – текстът води. Когато се напише текстът – и мелодията е готова. Не може да бъде друго“ (Aleksieva, 1983: 60). Дълбоката му връзка с литературата датира още от най-ранните му ученически години в Руския лицей на Варвара Павловна Кузмина, където научава, че „литературата е нещо голямо“. Много важни са първите му учители: „В малките класове ми преподаваше Калина Малина. По-нататък – известната Сия Балабанова. Това са имена, фигури. Как няма да обикнеш литературата? А изучавахме и много поезия – българска, руска, френска... Учихме наизуст – някои го считат сега за старомоден метод. Може би така се е създало и у мен това отношение към поезията, любовта към нея. Никога не съм се отделял от поезията – не съм

1 Първото издание на Международния фестивал „Софийски музикални седмици“ е през 1970 година. Провежда се ежегодно без прекъсване и до днес – през 2025 година за 56-ти път.

писал музика, която да не е свързана със словото. [...] Моето мнение противоречи на общоприетите схващания. За мен всяко стихотворение може да стане на песен. [...] Въпросът е да усетиш нещата, дори и без конкретното значение на отделните думи. Доказах го с моята „Поема за Япония“. Не знаех смисъла на всяка дума, но когато се хване общата интонация, настроението, то определя всичко“ (Aleksieva, 1983: 60).

Много отговорно е отношението на Петър Ступел към детската и пионерска песен, които трябва преди всичко да са създадени върху стойностни, естетически издържани текстове: „Единственото мерило за успех в този музикален жанр е именно това – пеят ли се песните, писани за нашите деца, или не се пеят. [...] Няма по-добър другар за детето в неговото ежедневие от мелодичната, жива, приятна песничка. Има един особено важен момент, когато говорим за детската песен. Това е текстът на песента. Детето възприема в еднакви пропорции мелодията и текста. Една сполучлива мелодия върху неинтересен текст, върху шаблонен текст в никой случай не може да разчита на успех“ (Stupel, 1960: 2). Според композитора текстът, замислен специално за песен, е различен от стихотворение. Той изразява и отстоява в творчеството си мнението, че в текстовете за детски песни особено внимание трябва да се обръща на формата – ритъм, симетрично последование на ударени и неударени срички, да няма пряка реч или ако има, то много майсторски да бъде вмъкната, а цезурите в отделните стихове да бъдат винаги на едно и също място. Хубаво е текстът на детската песен да има простицък и кратък припев, а мелодията да извира непосредствено от сърцето, „да се ражда просто и неусетно като хубавата дума, казана към детето. Почва ли измислянето, нагласяването, творбата е обречена на неуспех. Много повече от ухото на възрастния детското ухо умее да различава фалшивото от истинското, непосредственото от посредственото! И най-важното – да се проумее дълбоката и често повтаряна истина, че да се пише за деца не е по-лесно, отколкото за възрастни, а дори в много случаи и по-трудно!“ (Stupel, 1960: 2).

Многобройни страници от обширното му публицистично наследство разкриват и възгледите му за текстовете на забавните музикални жанрове: „Естрадната песен трябва да се превърне в изпята поезия“ (Stupel, 1966: 3).

Всъщност Петър Ступел е основоположник и на осъществяването в България на идеята за пеещите актьори (подобно на френския шансон), реализирана в незабравими театрални и телевизионни спектакли: „Когато розите танцуват“, „Въртележка“ (в различните ѝ варианти), в телевизионната поредица

„Климент пее и рисува“, в Стършеловите спектакли, за които Валери Петров споделя: „Покрай тези спектакли, а може би и паралелно, с Петя създадохме две или три песни вече, главно на любовна тема. Бяхме млади и двамата, а пък и двамата обичахме Париж и Парижката песен – шансон-ът. [...] Времето, когато дълбоко чувствахме и Едит Пиаф, и Монтан, и Жюлиет Греко. И той ги обичаше, и аз също така. Щеше ни се да създадем една ако не главна, то поне съпътстваща линия в естрадната музика на по-умна песен, така да се каже, в която текстът повече да се чува и да има своя тежест. Да бъде тънка поезия, която да върви заедно с тънката музика“ (Tihova, 2023).

Акцент върху тази така наречена „умна“ песен поставя и Розмари Стателова в специално написан по моя молба текст: „С Петър Ступел имахме сходни схващания за жанра песен в популярната музика. Аз, която след първото ми посещение през 1974 година на международния младежки фестивал в Източен Берлин „Червени песни“ направо подлудях по тъй наречената от мен не „червена“, а „умна песен“, подхващайки у нас самодейното певческо-поетично движение „Ален мак“, приветствах изказванията на Петър Ступел за високото, ако не и водещо значение на текста в младежката песенност. Ступел беше според мен по-скоро създател на шансони, отколкото на „песньовки“ в типичния за българската масова песенност сантиментализъм“ (Statelova, 2025:2).

Творческите сътрудничества с писателите, поетите и режисьорите – Валери Петров, Гриша Островски, Боян Дановски, Орлин Василев, Леда Милева, Лъчезар Станчев, Георги Струмски и много други са особено активни и продуктивни и заслужават специално самостоятелно проучване. Петър Ступел подчертава неведнъж: „Аз още от самото начало се ориентирах към голямата поезия – Веселин Ханчев, Валери Петров, Георги Джагаров, Стефан Цанев. След това се заговори много за текстовете и някак си тази линия стана генерална“ (Aleksieva, 1983: 60).

Някои многочастни вокални произведения на Петър Ступел за деца – публикувани и ръкописи. Архивни документални свидетелства

По-обширната въстъпителна част на настоящия текст поставя акцент върху изключително важното значение, което Петър Ступел отдава на словото като смисловоопределящ и формообразуващ фактор в неговото обемно, предимно вокално творчество, но поантата в случая са многочастните вокални произведения за деца, създадени от композитора през 70-те и 80-те години на XX

столетие.

Освен на добре познатата и многократно изпълнявана (някои части от нея – и до днес²) оратория „Държава Пионерия“, Петър Ступел е автор на още няколко детски многочастни вокални творби, наименувани от автора си като оратории и кантати. Някои от тях (подобно на „Държава Пионерия“) са отпечатани: „Една милионна песен“ и / или издадени на грамофонни плочи: „България – древна и млада родина“, а други, макар и специално поръчани от детски хорови формации, са останали само като следи във времето от тяхното първо изпълнение или други изпълнения в годините около тяхното създаване. Именно следите от такива изпълнения на представителни хоровоизпълнителски форуми ме насочиха да потърся запазени партитури или клавирни извлечения на забравените днес опуси. Към момента се откриват две такива произведения, останали само в ръкописи: „Сърце като слънце“ – оратория в шест части за два хора – детски и смесен и струнен камерен оркестър по текст на Георги Струмски, чийто ръкопис е запазен в архива на Хорова школа „Милка Стоева“ – Бургас, и тричастната кантата „Усмивнати звезди“ за камерен струнен оркестър и детски хор по текст на Кръстьо Станишев, съхранена в копие от ръкописа в архива на Хорова школа „Проф. Георги Димитров“ – Ямбол. Екземпляри от тези две творби не се намират в личния архив на Петър Ступел. По-специален, благоприятен за изследване случай е ораторията „Поема за Япония“, създадена по поръчка на японския детски хор „Малките певци на Мориока“ и изпълнена за първи път в Япония, чиято българска премиера осъществява година и половина по-късно Шуменският детски хор „Бодра песен“. Запазените материали в семейния архив на композитора позволяват пълна реконструкция на интересната история на създаването на четиричастното произведение по стихове на японския поет Кенджи Миязава – от официалната кореспонденция около предложението отправено чрез Съюза на българските композитори специално към Петър Ступел до премиерата и регистрацията ѝ на аудионосител.

Оратория „Държава Пионерия“

От няколкото многочастни вокални творби за деца на Петър Ступел, които

2 Според сведения от проведена кореспонденция в началото на 2025 година с ръководителките на детските хорове в Шумен и Бургас – Деница Узунова (диригент на хор „Бодра песен – Шумен“) и Светла Стоева (диригент на хор „Милка Стоева“ – Бургас), в репертоара им и до сега е първата част на „Държава Пионерия“ – „Тъй както славят неуморим“, а бургаските деца все още пеят и втората част от ораторията – „Мелодия“.

ще бъдат представени в следващите редове, хронологично първата е шест-частната оратория „Държава Пионерия“ за детски хор и симфоничен оркестър по текст на Георги Струмски. Създадена е през 1974 година по поръчка на Бургаския пионерски хор и е посветена на малките певци от морския град, с които композиторът има продължително и ползотворно творческо сътрудничество: „На Бургаския пионерски хор, на неговият неуморим ръководител Милка Стоева, с дълбоко уважение и най-хубави чувства. Април 1974, Петър Ступел³“. Именно това посвещение и някои запазени афиши от първото изпълнение позволяват ревизирането на битуващата датировка на творбата, посочвана в различни източници като 1975. Частите са: I. Пролог „Тъй както славеят неуморим“, II. Весела песен „Мелодия“, III. Балада „Безсмъртното звено“, IV. Ариета „Зад девет звезди“, V. Хорал „Прегръдката“ и VI. Химн „Комунизмът над света изгрява“.

Първоначалното наименование, както личи от титулната страница на ръкописа на клавиричното извлечение⁴, е „Пионерска държава“ – вероятно защото литературният първоизточник е поемата за деца на Георги Струмски „Пътуване в пионерската държава“. Композиторът споделя, че създаването на тази детска оратория е спонтанен, почти неосъзнат процес, подтикнат от външна идея – ръководителката на Бургаския детски хор Милка Стоева изразява желание той да направи по-голяма форма за изпълнение от нейните възпитаници, но признава, че работата по „Държава Пионерия“ го затруднява точно поради необходимостта произведението да бъде достъпно за децата. Литературната първооснова, макар стойностна и интересна, не създава предпоставка за лесно детско възприемане и според Петър Ступел подобна „свободна поезия“ би затруднила малките изпълнители. Така заедно с поета Георги Струмски решават да използват други негови детски стихотворения, а поемата, дала заглавието, остава само като свързващ текст (Aleksieva, 1983: 60).

Творбата добива голяма популярност. След премиерата ѝ в Бургас и Карнобат на авторски концерти на Петър Ступел на 23 и 24 април 1974 с участието на Държавен симфоничен оркестър – Бургас, дирижиран от Иван Вулпе, още същата година е изпълнена и в София в зала „Универсиада“ по случай 30-годишнината от създаването на Димитровска пионерска организация „Септемврийче“ заедно с други представителни детско-юношески хорови формации,

3 Посвещение на титулната страница на ръкописа на клавиричното извлечение, запазено в архива на Хорова школа „Милка Стоева“ – Бургас.

4 Екземпляр за Бургаския пионерски хор, съхранен в архива на Хорова школа „Милка Стоева“ – Бургас.

съпровождани от Детско-юношеска филхармония „Пионер“ (Slavcheva, 2018: 26).

Авторското клавирно извлечение на „Държава Пионерия“ е отпечатвано неколkokратно (през 1976, 1982⁵). Във фонда на Българското национално радио има три аудио записа, осъществени от различни хорове и оркестри (включително и във вариант, включващ народен оркестър). Съществува и регистрация на грамофонна плоча, издадена от „Балкантион“⁶, реализирана през 1975 година, като се откриват данни, че нейният тираж е 5400 екземпляра – многократно надхвърлящ най-високият тираж за българска творба за същата година (Statelova, 1976: 42). За „Държава Пионерия“ Петър Ступел е отличен със Специална награда, връчена му по време на Седмичата на детската книга и изкуствата за деца и юноши през 1975 година⁷.

Оратория „България – древна и млада Родина“

„България – древна и млада Родина“ – оратория за детски хор, солисти, четец и симфоничен оркестър в девет части, също по текст на Георги Струмски, е написана специално за Представителния детски хор в Шумен „Бодра песен“ с диригент Венета Вичева. Премиерата е осъществена на Тържественото откриване на Пионерските хорови празници в Шумен на 21 май 1976 – авторски концерт на Петър Ступел, под заглавие „Древна и млада родина“, в изпълнение на Представителен пионерски хор „Бодра песен“ и Държавен симфоничен оркестър – Шумен, дирижирани от Венета Вичева. Частите са съответно „Запев“, „Класната стая“, „Роден край“, „Балада“, „Априлските камбани“, „Първите“, „Урок“, „Космонавт 1001“ и „Всичко мое – финал“, като между тях има вмъкнати и две рецитации. В личния архив на Петър Ступел е запазен подвър-

5 „Държава „Пионерия“ – оратория за детски хор и симфоничен оркестър. Музика: Петър Ступел. Текст: Георги Струмски. *София: Музика, 1976 (клавирно извлечение от автора); София: Музика, 1982 (клавирно извлечение от автора).*

6 „Държава Пионерия – оратория за детски хор, солисти, четци и симфоничен оркестър. Музика: Петър Ступел. Текст: Георги Струмски. Представителен детски хор – Бургас, Симфоничен оркестър при Държавната филхармония – Бургас. Солисти: Н. Грозева, В. Чавдарова, Вл. Василев, Св. Авдала. Диригент: Иван Вулпе. Хормайстор: Милка Стоева. „Балкантион“, ВЕА 1725.

7 Информация от Програма на Тържествено събрание, посветено на 24 май – деня на българската просвета и култура, на славянската писменост и българския печат, последвано от Авторски концерт на Петър Ступел, 21 май 1976 година, Шумен, с. 4. Програмата е притежание на Архив на хор „Бодра песен“ при ЦПЛР-ОДК „Анастас Стоянов“ – Шумен

зан екземпляр от клавира (ръкопис, черен туш и син химикал), също озаглавен „Древна и млада Родина“.

Следващата година ораторията е изпълнена и в София – в зала „България“ на прегледа „Нова българска музика“ на 1 февруари 1977 от Симфоничния оркестър на Българското радио и Детски хор при ОДК – Шумен, дирижирани от Васил Казанджиев, вече със заглавие „България – древна и млада родина“⁸. Със същото заглавие е издадена и на дългосвиреща грамофонна плоча от „Балкантон“⁹, в чиято анотация от Клер Леви е посочено, че произведението е посветено на 1300-годишнината от създаването на българската държава. Сравнително по-голямата форма, разгърната в девет части, е продиктувана от общественото и художественото значение на темата, както и от особеностите на поетичния словесен текст.

Оратория „Сърце като слънце“

Първата част от „Държава Пионерия“ – „Тъй както славеят неуморим“, се превръща в тематична музикална основа на друга многочастна вокална творба на Петър Ступел – „Сърце като слънце“ – оратория за два хора – детски и смесен, и струнен камерен оркестър. Изпълнена е за първи път през 1977 година със заглавие „Слънце в сърцата ни“ и също като „Държава Пионерия“ е създадена за Бургаския пионерски хор с диригент Милка Стоева. Текстът отново е на Георги Струмски, а шестте части са с наименования, насочващи към съдържанието, посветено на родината и пионерската държава: „Много песни Родината има“, „Пионерия – спомен и мечта“, „Аня и Ваня“, „Жумичка“, „Сърце като слънце“ и „Моя Пионерия – мечта и спомен“. В архива на Хорова школа „Милка Стоева“ – Бургас се пази ръкописът (шест отделни грижливо подвързани и надписани части, клавири), който не е издаден. Премиерното представяне на ораторията „Сърце като слънце“ е акцент в отбелязването на 30-годишнината на Бургаския пионерски хор, дирижиран от Милка Стоева. Бургаските

8 Официален сайт на Софийска филхармония: <https://sofiaphilharmonic.com/sabitia/%d1%81%d0%b8%d0%bc%d1%84%d0%be%d0%bd%d0%b8%d1%87%d0%b5%d0%bd-%d0%be%d1%80%d0%ba%d0%b5%d1%81%d1%82%d1%8a%d1%80-%d0%bd%d0%b0-%d0%b1%d0%bd%d1%80-%d0%b1%d1%80%d0%b5%d0%b3%d0%bb%d0%b5%d0%b4/> Accessed June 20, 2025

9 „България – древна и млада Родина“ – оратория за детски хор, солисти и симфоничен оркестър в девет части. Музика: Петър Ступел. Текст: Георги Струмски. Хор „Бодра песен“ – Шумен с диригент Венета Вичева, Симфоничен оркестър на Българското радио с диригент Васил Стефанов. Солисти: Пламена Данаилова, Раденка Атанасова и Румен Станчев. Рецитатори: Татяна Иванова и Кремена Турлакова. „Балкантон“, ВХА 10132.

малки певци изпълняват две части от нея („Пионери, спомен и мечта“ и „Много песни Родината има“) и на Националните пионерски хорови празници в Шумен на 6 април 1977¹⁰.

Кантата „Усмихнати звезди“

Кантатата за детски хор и струнен камерен оркестър в три части по текст на Кръстьо Станишев „Усмихнати звезди“ също е изпълнена за първи път през 1977. В момента съществува вероятно като единствен екземпляр – копие на неиздаден ръкопис на хоровата и оркестровата партитури (поотделно), запазено в архива на Хорова школа „Проф. Георги Димитров“ – Ямбол. Частите следват една след друга (не започват на нова страница) и са със заглавия „Усмихнати звезди“, „Призив“ и „Нагоре“. Хоровата партитура е 15 страници, а оркестровата – 58, които не са подвързани и представляват фотокопия от оригинала. Титулната страница е подписана от Петър Ступел, а на финалната страница, подобно на почти всички негови материали няма дата. Клавирно извлечение не е открито. Според информация от запазена програма от Национални пионерски хорови празници, проведени през 1977 година в Шумен¹¹, премиерното изпълнение на творбата е на шуменските празници на 5 април 1977 година от Пионерски хор при Окръжен пионерски дом – Ямбол с диригент Стефка Пастърмаджиева, съпровождан от Камерен струнен оркестър при читалище „Съгласие“ – Ямбол, дирижиран от Николай Султанов.

В личния архив на Петър Ступел няма такава творба или фрагменти (чернови) от нея. Не са открити и данни за други изпълнения, дори наследниците на композитора не знаеха за съществуването ѝ.

„Поема за Япония“

Четиричастната „Поема за Япония“ по стихове на японския поет Кенджи Миязава е създадена през 1982 по специална поръчка на японския детски хор

10 Информация от „Национални пионерски хорови празници Шумен, 2 – 6 април 1977“. Програма, с. 13. Архив на хор „Бодра песен“ при ЦПЛР-ОДК „Анастас Стоянов“ Шумен.

11 „Национални пионерски хорови празници Шумен, 2 – 6 април 1977“. Програма, с. 10 – 11. Архив на хор „Бодра песен“ при ЦПЛР-ОДК „Анастас Стоянов“ Шумен.

„Малките певци на Мориока“ с диригент Маями Ашино, с които Петър Ступел има приятелски и продуктивни творчески контакти. Именно този хор осъществява първото задгранично изпълнение на „Държава Пионерия“ (Mitova, 1984: 2), а след това възлага на българския композитор написването на произведение по случай техен двоен празник – 20 години от основаването на хора и 15 години от поемането на неговото ръководство на диригентката от нейния баща Фумио Ашино. Наименованието на творбата се открива в различни варианти – „Песен за Япония“, Сюита „Поема за Япония“. Четирите части са без заглавия, подвързани са в отделни свитъци. Ръкописите на японски език и екземпляр с български текст от Стефан Цанев се съхраняват в архива на семейство Ступел. Това е единствената датирана от своя автор творба – от ремарка на финалната страница става ясно, че е завършена на 19 март 1982 година. Записът от премиерното изпълнение в Мориока на 9 октомври 1982 е издаден на грамофонна плоча (двоен албум) от фирмата „Tokyo Recording“¹². Българската премиера е осъществена на 10 февруари 1984 в зала „България“ в рамките на „Нова българска музика“ от Представителен хор „Бодра песен“ при Окръжен пионерски дом – Шумен с диригент Венета Вичева. През 1983 година „Поема за Япония“ е удостоена с Първа награда на Съюза на българските композитори в раздел „Многократно вокално произведение“¹³.

Оратория „Една милионна песен“

„Една милионна песен“ – оратория в седем части за детски тригласен хор и симфоничен оркестър по текст на Георги Струмски, е посветена на 40-годишнината на Деветосептемврийската революция в България и на 40-годишнината от създаването на Димитровската пионерска организация „Септемврийче“ (1984). Частите са със заглавия „Посвещение“, „Пролетна въртележка“, „Училище номер едно“, „Мач“, „Софийски камбани“, „Ваканция“ и „Пионер съм“. Извлечението за пиано е отпечатано от издателство „Музика“ през 1984¹⁴, издадена е и на грамофонна плоча от „Балкантон“ в изпълнение на Представителен хор „Дунавски вълни“ с диригент Пламен Георгиев и оркестър „Симфониета“

12 „Хор на момчетата и момичетата на Мориока. Специален концерт“. „Tokyo Recording Co. LTD“. TRC – 2050; TRC – 2051.

13 Вж. редакционен материал „Награди на СБК за 1983 г.“ в списание „Българска музика“, 1984, № 5, с. 20.

14 „Една милионна песен“ – оратория в седем части за детски тригласен хор и симфоничен оркестър (извлечение за пиано). София: „Музика“, 1984. 72 с.

на Българската телевизия и радио с диригент Васил Казанджиев¹⁵. В архива на семейство Ступел е запазен подвързан екземпляр – ксероксно копие от ръкописа на партитурата, недатиран. За тази своя творба Петър Ступел е удостоен с наградата на Димитровския комсомол за литература и изкуство 1984 година.

Настоящият текст няма за цел подробен анализ на разгледаните многочастни вокални творби, а представлява опит за осветляване на малко познатите или съвсем забравени днес детски оратории и кантати на любимия на поколения български деца композитор Петър Ступел. Идеята е да се възкреси споменът за съществуването на тези опуси, следи от които се откриват в семейния архив Ступел, както и в архивите на някои извънстолични детски хорове, от които са поръчани и изпълнявани. Оскъдните музикалнокритически отзиви в печата също предоставят важна информация за някои от премиерите, наградите и други съществени детайли около създаването и концертния живот на тези многочастни детски вокални произведения.

Тук е мястото да изразя своята благодарност за предоставения достъп до част от архива на семейство Ступел на неговите наследници: Юри Ступел – композитор и Таня Милтенова-Ступел – балерина и балетен педагог, както и за споделените ми дигитални копия на архивни материали (нотни ръкописи, афиши и програми от концерти) на Деница Узунова – диригент на детски хор „Бодра песен“ – Шумен, Светла Стоева – диригент на детски хор „Милка Стоева“ – Бургас и Весела Пастърмаджиева – диригент на Хорова школа „Проф. Георги Димитров“ – Ямбол. Песни и фрагменти от многочастни вокални произведения на Петър Ступел се пеят и днес в ръководените от тях детски хорови формации, както и от други български хорове и вокални групи (Детския хор на Българското национално радио, ВГ „Радиодеца“) и продължават да радват публиката със своята виталност и неповторима мелодическа инвенция.

15 „Една милионна песен“ – детска оратория. Музика – Петър Ступел, текст: Георги Струмски. Изпълнява Представителен хор „Дунавски вълни“ с диригент Пламен Георгиев и оркестър „Симфониета“ на Българската телевизия и радио с диригент Васил Казанджиев. „Балкантон“, ВЕА 11595 1986, дата на запис: 1985.

Библиография:

Aleksieva: 1983 Aleksieva, Yuliana. Анкета. Петър Ступел. – Българска музика, 1983, № 4, 56 – 70 [Anketa. Petar Stupel. – Balgarska muzika, 1983, № 4, 56 – 70].

Mitova: 1984 Mitova, Eliana. Носители на първи награди на СБК за 1983. – Музикален живот, № 13, 15 юни 1984, 2 [Nositeli na parvi nagradi na SBK za 1983. – Muzikalen zhivot, № 13, 15 yuni 1984, 2].

Slavcheva: 2018 Slavcheva, Maya (sast.). Школа по дух. Бургас: Информа принт, 2018. [Shkola po duh. Burgas: Informa print, 2018].

Statelova: 1976 Statelova, Rozmari. Грамофонната плоча – стимул за музикалните интереси. – Българска музика, 1976, № 4, 41 – 43 [Gramofonnata plocha – stimul za muzikalnite interesi. – Balgarska muzika, 1976, № 4, 41 – 43].

Statelova: 2025 Statelova, Rozmari. Спомен за Петър Ступел, 21 май 2025, с. 2, ръкопис [Spomen za Petar Stupel, 21 may 2025, s. 2, rakopis].

Stupel: 1960 Stupel, Petar. Детската и пионерската песен. – Народна младеж, № 110, 9 май 1960, 2 [Detskata i pionerskata pesen. – Narodna mladezh, № 110, 9 may 1960, 2].

Stupel: 1966 Stupel, Petar. Голямата поезия в малката песен. – Литературен фронт, № 28, 7 юли 1966, 3 [Golyamata poeziya v malkata pesen. – Literaturen front, № 28, 7 yuli 1966, s. 3].

Stupel: 1974 Stupel, Petar. Моята любов – песента. – Разговор за музиката. Съст. Аглика Белчева. София: Народна просвета, 1974, 17 – 24 [Moyata lyubov – pesenta. – Razgovor za muzikata. Sast. Aglika Belcheva. Sofia: Narodna prosveta, 1974, 17-24.)

Tihova: 2023 Tihova, Silviya. Композиторът Петър Ступел – 100 години от рождението. Радиопредаване. Студио „Музика“, БНР, програма „Христото Ботев“, 13.06.2023 [Kompozitorat Petar Stupel – 100 godini ot rozhdenieto. Radiopredavane. Studio „Muzika“, BNR, programa „Hristo Botev“, 13.06.2023].

За автора:

Д-р Диана Данова-Дамянова е главен асистент в Сектор „Музика“ на Института за изследване на изкуствата при Българската академия на науките. В сферата на изследователските ѝ интереси са съвременни музикални фестивали, съхранение на културно наследство, проучване на непознати страници от българската музикална история.

Автор е на книгите „Musica Nova в българската музикална култура“ (2009) и „Софийски музикални седмици“. Студии върху историята и настоящето на фестивала“ (2024). Публикува студии и статии в научни периодични издания („Българско музикознание“, „Музикални хоризонти“), в поредиците „Българското историческо музикознание: подходи и конкретизации“ и „Нови идеи в музикознанието“, в сборници с доклади от научни конференции („60 години изкуствознание в БАН“, „Изкуствоведски четения“, „Академични пролетни четения“), както и музикално-публицистични материали в „Музика Viva“, „Платформа за изкуства“ и други.

e-mail: diana_d91@abv.bg; София, ул. „Кракпа“, № 21

About the Author:

Dr. Diana Danova-Damyanova is an assistant professor, PhD,

at Department “Music” of the Institute of Art Studies at the Bulgarian Academy of Sciences. Her research interests include contemporary music festivals, preservation of cultural heritage, and research into unknown pages of Bulgarian music history.

She is the author of the books “Musica Nova in Bulgarian Music Culture” (2009) and “Sofia Music Weeks”. Studies on the History and Present of the Festival” (2024). She publishes studies and articles in scientific periodicals (“Bulgarian Musicology”, “Musical Horizons”), in the series “Bulgarian Historical Musicology: Approaches and Specifics” and “New Ideas in Musicology”, in collections of reports from scientific conferences (“60 Years of Art Studies at the Bulgarian Academy of Sciences”, “Art Readings”, “Academic Spring Readings”), as well as music-journalistic materials in “Musica Viva”, “Art Platform” and others.

e-mail: diana_d91@abv.bg; Sofia, Krakra Str. 21